

logia més raonable que s'ha indicat fins ara per a l'it. *merlo*, el cat. i oc. *merlet*, el cast. *mella* i el portuguès *mela*.³

DERIV.: *Merletat* [c. 1425, Inv. d'Anfós el Magn.]. *Merletada* [1540]. *Emmerletat*, castell ~ [S. XIX, poetes floralescos]; *emmerletar*: «Fet un lleó devalla de Creus a Montjuïc / --- / s'embarca y prompte al veure'l passar Tàrraco antiga / --- / no tem de les cinc boques del Ebro 'ls glops enormes, / y 'ls Columbrets al veure, més lluny, enmarletar, / pregunta --- si aquells gegants deformes / ---», *Atl. II, 2b. Desemmerletar*.

¹ Del derivat it. *merlone* «parte del parapetto tra una cannoniera e l'altra» [Galileu, c. 1600] són presos el fr. i cast. *merlon*, mots moderns, manlleus del llenguatge militar i poliorcètic, com tants italianismes d'aquest compartiment. És sabut que són ben diferents la denominació francesa (*crêneau*) i la cast. *ALMENA* (DCEC), port. *ameia*. — ² *Wb.* 211-2, un arxi-hipotètic **MOERULUS* de *moiros*, la forma itàlica pre-llatina que donà el ll. *murus* 'muralla', segons la llei fonètica pre-llatina *OI > ū*; per més que alguna inscripció escadussera ultra-arcaica encara escrigui *oe* per *ū*, per tradició gràfica, això estava ja ultrapassat en llatí real des d'abans de la primera guerra púnica. Més seriós sembla relacionar, com també suggereix Diez, amb el sic. *mergula* 'merlet de muralla', del ll. *MERGA*, *MERGULA*, 'forca', però fonèticament hi hauria grossa dificultat pertot, que almenys a Toscana fóra impossibilitat absoluta. Cf. també Horning, *ZRPb.* XXI, 456, que no veig que vagi més endavant. — ³ No s'ha estudiat prou la possibilitat de veure-hi un mot pre-romà emparentat amb l'irl. ant. *mellaim* 'jo enganyo', lit. *mēlas* 'mentida', avèstic *mayria-* 'enganyós, trapella' (Reichelt, *Awestisches Elbuch.*, 474), cf. scr. *malam* (o *malah*) 'brutícia, impuresa', d'on el negatiu *nir-malah* 'net, pur' (Kalidassa, *Vikram.* IV, 50a).

Merlet 'violet de fuster', V. *vaiet Merlet* (color de bou), V. *merla Merlí*, V. *marlí II Merlina*, V. *merla Merlingó*, -ot, V. *marlingot Merlo*, V. *sicló Merlot*, V. *merla Merlota*, V. *marlota Merluça*, -ussa, V. *lluç Merlús*, V. *marduix Mermament*, ⁴⁵ *mermar*, *merme*, V. *menys Mermenera*, V. *vermenera* (VERM) *Mermessor*, V. *marmessor* (*mà*) *Mermulació*, *mermular*, V. *murmurar Mero*, castellanisme intolerable per NERO o *anjós Merola*, V. *moll 'medulla' Merquelló*, corrupció de *quermelló* < *cremeló* (CREMAR) *Merques*, V. *mercè Merud*, V. *marguà Merxa*, V. *desmarxat* (MARXAR)

MES, 'cada una de les dotze divisions de l'any', del ll. vg. *MĒSE*, ll. *MENSIS*. □ 1.ª doc.: orígens.

Ja apareix en Llull i molts altres textos del S. XIII, i docs. d'aquell temps: «la pagua, que li donem nombrantz, de mig mes de lfebrer, que fo guarda, entró a 8 dies del mes d'ahost», a. 1309 (Alart, *RLR VIII*, 57). El plural arcaic *meses* es troba amb caràcter general

en els Ss. XIII-XIV: «Judes --- nat / en Jherusalem la ciutat: / Rubèn fo son payr' apellat / --- / Rubèn sa muyler empre<n>yà / e --- somià / qu'aqueu infant destrucció / seria de lur nació / --- / a nou *meses* éla infantà / --- / car de l'infant an gran paor / ---», *Lleg. Rim. Sev.* (*LleuresC.* 220); i encara de vegades en el S. XV, si bé ja predominen els plurals en -os des de c. 1400 (Par, *AORBB*; Cor., *LleuresC.* 312): «Tirant --- supplicà a la Reyna de Scòcia --- e la Reyna graciosament lo-y atorgà, de tenir-li lo camp segur dins quatre *meses*» (estil cavalleresc), «lo petit infant no havia sinó tres *mesos* que era nat, e pres-se a plorar» (estil familiar), JoMartorell (Ag. I, 219, 17).

Sobre la història lèxica i semàntica de *MENS-* en tot ¹⁵ l'indoeuropeu, veg. a *LLUNA*, punts de vista nous i importants.

Són molt inexactes les dades que indica *AlcM* sobre la pronúncia de la *e* d'aquest mot en els diferents parlars catalans, segons les quals tindria è oberta en tot el cat. oriental, l'occidental pirinenc i el rossellonès: el cert és que el rossellonès no distingeix è de é, que es pronuncia amb *e* tancada en tot el català occidental (*més, mēzos*, Tor, Areu, Farrera, 1932-3; l'adverbi de quantitat provinent de *MAGIS* sí que sona amb è en el Pallars, d'on aqueixa confusió), i que el descendent de *MENSIS* presenta una é tancada anòmala en el català central (com ja observava Fabra, en la seva *Gram.* de 1912, gloss., s. v.), anomalia que li és comuna amb els parlars balears, d'on la rima: «Garrideta, pensau-hí / un any, si no hi basta un mes; / perque, en haver dit que sí, / es pensar ja és per demés» (Moll, *Amoroses*, 116); igualment es pronuncia *més, mēzus*, a Bna. i una ampla zona de comarques circumdants, si bé això no és general de tot el cat. or., perquè l'evolució regular *més* és la pronúncia usual a tot el bisbat de Girona, a gran part del de Vic i reapareix en una zona Sud, almenys a la Conca de Barberà (1959).

Cf. Clemente Merlo, *I Nomi romanzi delle stagioni e dei mesi*, Torí, 1904. Dono les formes dels noms dels ⁴⁰ mesos de l'any en dues zones extremes del nostre domini: *žiné, fabrě, márs, ábril, máž, žčny, žúriól, ágúst, sətěmbrə, uktúbrə, nuběmbrə, dazěmbrə* a Formiguera de Capcir (1960); *činěro, čúnio, čúlijo* a Benasc (1965) i els altres com en castellà, si bé en part es tractarà de formes intruses, car també del primer mes hi ha bastantes persones que ara diuen *enero*, però la forma antiga es conserva en les dites tradicionals: «*Ta san Anton de činěro kamine una óra mēs el tračíněro*», «*ta san Anton de č., mič árka i mič palěro*».

DERIV.: *Mesada* [1391]; *mesader. Meser. Meset. Amesat* eiv. («jornalero a sueldo mensual», PzCabr.).

CULTISMES: *Mensual* [Belv.], del ll. tardà *mensualis* id. (modelat segons *annualis*); *mensualitat* [Lab. 1840]; *bimensual*; *trimensual*. *Menstru* [-uo, Belv.; ³⁵ abans es deia *la mesada*, *DTO.* 1647] de *menstruum* (generalment el pl. *menstrual*), neutre de l'adj. *menstruus*, -ua, -uum, 'mensual'; *menstrual* [Lab. 40]; *menstruar*; *menstruació* [Lab. 40]; *menstruós* [Labèrnia 40].

CPT.: *Setmesó* [*DTO.* 1647] i *tremesó* [Lab. 40];